

RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS VIEŠOSIOS BIBLIOTEKOS
KRAŠTOTYROS-LEIDYBOS SKYRIUS

RADVILIŠKIO KRAŠTO TREMTIŲ ISTORIJOS PĖDSAKAIS

RADVILIŠKIS
2023

**Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos
Kraštotyros-leidybos skyrius**

**RADVILIŠKIO KRAŠTO
TREMties ISTORIjos PĖDSAKAIS**

Radviliškis

2023

ĮVADAS

Trėmimai – vienas iš skaudžiausių Lietuvos Respublikos istorijos laikotarpių, kai Lietuvos piliečiai prievarta buvo iškeldinti iš savo namų ir išvežti į atšiauriausius Rusijos rajonus. Masinis Lietuvos piliečių trėmimas prasidėjo 1941 m. birželio 14 d. ir tęsėsi iki 1953 m.

Pagrindinis sovietų okupacinės valdžios tikslas buvo sunaikinti Lietuvos suverenumą, gimtąją kalbą, religiją ir patriotizmą.

Šios represijos buvo nukreiptos ne į pavienių žmonių, o į šeimų naikinimą. Sunaikinus ištisas šeimas, turėjo išnykti ir dešimtmečiais kaupta jų patirtis, visuomeninė-kultūrinė įtaka.

Ir kaip skausminga turėjo būti, kai sugriuvo susikurtas teisingo pasaulio vaizdas, kai žmonės baisia jėga įsuko istorijos audros. Jos sujaukė gyvenimus, sukėlė daug fizinių ir dvasinių kančių. Toje baisioje sumaištyje reikėjo išbūti, išgyventi, išlaukti, iškentėti ir išlikti. Dėl savo brangių artimųjų, dėl ateities. Tam, kad dabartinei kartai ir ateinančioms kartoms pasakotų apie tragišką savo gyvenimo ir istorijos laikotarpį.

Siaubingos trėmimų akimirkos visam gyvenimui įsirežė į žmonių sąmonę, paliko gilius randus jų širdyse. Netikėtai dešimtys tūkstančių lietuvių iš gimtojo krašto pateko į tolimas, mažai žmonių gyvenamas vietas.

Iš viso 1941–1952 m. iš Lietuvos buvo ištremta apie 135 500 žmonių.

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Vardynų skyriaus duomenimis, iš Radviliškio rajono buvo ištremta 3 020 žmonių.

Radviliškio viešosios bibliotekos darbuotoja Vida Pužaitienė Kraštotyros-leidybos skyriui patikėjo saugoti savo šviesaus atminimo mamos, buvusios tremtinės, Vlado Barakauskienės, surinktą „Radviliškio rajono buvusių politinių kalinių ir tremtinių veiklos kroniką“, apimančią 1989–2006 metus. Tai kruopščiai surinkti albumai su aprašymais, nuotraukomis, spaudos leidinių kopijomis apie rajono politinių kalinių ir tremtinių veiklą Atgimimo laikotarpiu.

Siekiant saugoti istorinę tautos atmintį, priminti kovas už laisvę ir tremtinių išgyventus baisumus ir skausmą bei netektis, 2023-ieji paskelbti Tremtinių ir politinių kalinių metais.

Radviliškio viešosios bibliotekos Kraštotyros-leidybos skyrius, panaudodamas dovanotą medžiagą, sudarė aplanką-fotoalbumą, skirtą Radviliškio krašto tremties istorijai atminti.

Tremčių stotelės Radviliškyje

Memorialas politiniams kaliniams, tremtiniais ir partizanams atminti

Maironio g. 8

Šalia Radviliškio Švenčiausiosios Mergelės Marijos Gimimo bažnyčios medinės varpinės 1989 m. atidengta Trijų kryžių kompozicija „Skausmo ir kančios kelias“, skirta Lietuvos kankiniams, tremtiniams, politiniams kaliniams, žuvusiems Sibiro platybėse, atminti. Jos autoriai – V. Vaicekaskas, A. Dovydaitis ir E. Gaubas.

1995 m. birželio 14-ąją, Gedulo ir vilties dieną, šalia pastatytų Trijų kryžių pašventintas Skausmo ir kančios kelias – geležinkelio bėgiai, simbolizuojantys į tremtį iš Radviliškio žmones vežusius ešelonus. Iš lauko akmenų sudėta Atminties sienelė – paminklas negrįžusiems iš tolimųjų Sibiro platybių. Bėgiai sulaužyti, kaip ir ištremtų žmonių likimai.

2001 m. birželio 14 d., minint Gedulo ir vilties dieną bei tremties 60-metį, prie šio simbolinio memorialo buvo pasodintas Vilties ąžuoliukas.

Buvusi stribų būstinė

Šiame pastate 1944–1953 m. veikė Radviliškio valsčiaus NKVD-MVD-MGB poskyris ir stribų būstinė. Čia buvo kalinami, tardomi ir kankinami Lietuvos piliečiai, čia iš Vilniaus ėjo direktyvos apie būsimums trėmimus...

Peronas Klaipėdos gatvėje

Ši vieta mena net ne vieną, o kelis pokario trėmimus. Iš čia radviliškiečiai bei iš kitur suvežti žmonės paliko Tėvynę, sovietams vykdant garsiuosius trėmimus kodiniais pavadinimais „Pavasaris“ („Vesna“), „Bangų mūša“ („Priboj“), „Ruduo“ („Osenj“).

Paminklinė lenta ant Radviliškio geležinkelio stoties pastato

Paminklinė lenta, skirta iš Radviliškio 1941 m., 1944–1952 m. ištremtiems Radviliškio miesto bei jo apylinkių gyventojams atminti.

Ši lenta įrengta 1994 m. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Radviliškio skyriaus iniciatyva.

Stendas „Tremtin dundėjo traukiniai“ prie Radviliškio geležinkelio stoties

Stendas įrengtas Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Radviliškio skyriaus iniciatyva.

Peronas prie Šaulių namų

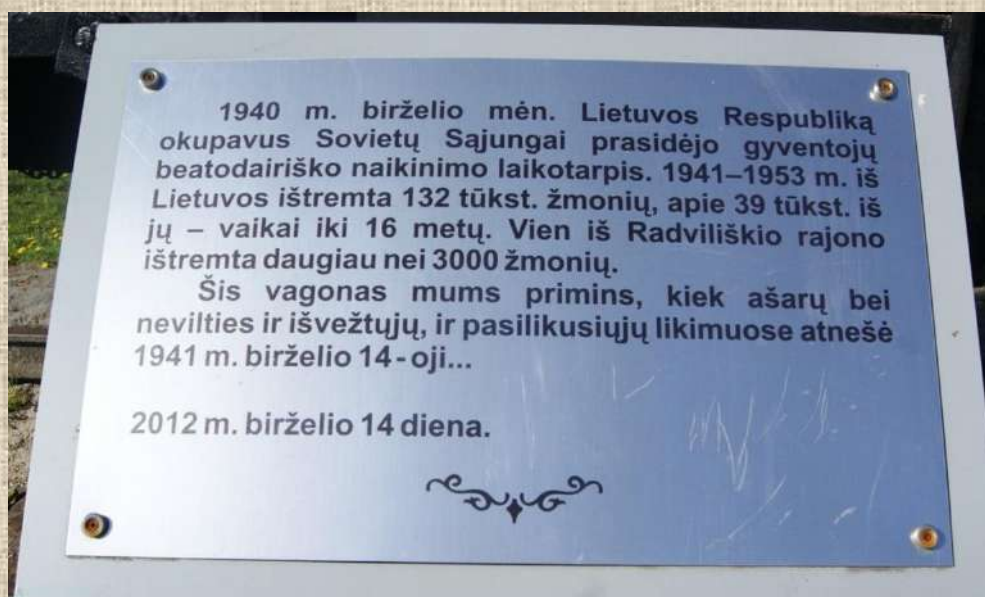
Basanavičiaus g. 1

Čia stovėjo vagonai, į kuriuos 1941 m. birželio 14-ąją – pirmąją masinių trėmimų Lietuvoje – dieną pradėti „talpinti“ Radviliškio miesto ir apylinkių gyventojai. Iš čia ešelonai pajudėjo į tolimąjį Sibirą.

Trėmimų traukinio vagonas

Laisvės al. 20

2012 m. birželio 14-ąją, Gedulo ir Vilties dieną, radviliškiečiams buvo pristatytas lietuvių tautos tremties simbolis – autentiškas trėmimų traukinio vagonas, kuriuo mūsų tautiečiai buvo vežami į Sibirą. Kruopščiai geležinkelininkų atkurtas trėmimų traukinio vagonas lankytojams primena tremties baisumus, kartu pagerbiant Lietuvos žmones, be kaltės nukentėjusius, ištvėrusius ir negrįžusius iš Sibiro platybių.

Šį vagoną Radviliškio rajono savivaldybei neatlygintinai perdavė Lietuvos kariuomenės Specialiųjų operacijų pajėgų Vytauto Didžiojo jėgerių batalionas, tarpininkaujant Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui.

SUSTOKIT EŠELONAI

Sustokit, sustokit ešelonai!
Vergams dar leiskite Tėvynę apgailėt-
Jos pievų rasą dar pajauti kojom,
O lūpom žemės grumstą palytėt...

Suskirdusiuos delnuos grabnyčia dega,
Suklupę šaukiam Viešpatį dangaus:
" Pažvelk, o Viešpatie į mūsų žemę.
O mūsų brolius brolių sudrausk "

Sustokite, sustokit ešelonai!
Dar motinos kapus tik aplankys,
Dar parymos prie plieno plūgo broliai,
" Sudiev" savai jaunystei pasakys.

Sesulės dar paverks žaliuos darželiuos
Paglostys balto klevo stakleles.
Liūdnai pažvelgs į pilką kaimo kelią
Ir savo šilko kaspinus numes!

Sustokite,
sustokit ešelonai,-
Prie mūs sudegintų, išniekintų namų!
Ar gaila jums kad varganon kelionėn
Paimsim mes saujelę pelenų...

1948 m.

Ona Padvarietienė

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) logotipas

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga – asociacija, vienijanti buvusius tremtinius, politinius kalinius ir Laisvės kovų dalyvius, įkurta 1988 metais. Įsikūrusi Kaune, Laisvės al. 39.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS)

Radviliškio skyriaus veikla

Atgimimo banga, nuvilnijusi per Radviliškio kraštą, ypač įtraukė tremtinius, politinius kalinius ir visus tuos, kurių gyvenimą, tikslus ir siekius sužlugdė žiauri okupacija. Kiekvienas atgaivintas tautos simbolis, kiekvienas viešai pasakytas žodis jaudino iki ašarų. Ilgai išnešiota, giliai krūtinėje paslėpta nuoskauda atsivėrė lyg neužgijusi žaizda. Radviliškietė, numetę baimės pančius, rinkosi į kiekvieną renginį. Iškentę tiek daug paniekos ir kančių be ašarų, dabar pravirko. Pirmos džiaugsmo ašaros pabiro, kai žydroje Lietuvos padangėje suplevėso trispalvė vėliava.

1988 metais pakilusi tautinio Atgimimo banga sužadino viltis kovoti dėl Lietuvos valstybės nepriklausomybės atkūrimo. Buvę sovietinių lagerių politiniai kaliniai ir Sibiro tremtiniai pirmieji suskato jungtis į organizaciją. Ir taip 1988 metais įsteigtas LPKT sąjungos Radviliškio skyrius. Skyriaus steigimo iniciatorius ir aktyvistas buvęs politinis kalinys V. Vaicekauskas. Tada susibūrė apie 30 žmonių. V. Vaicekauskas skyriui vadovavo iki 1992 m. LPKTS Radviliškio skyrius puoselėja tautinę kultūrą, rūpinasi jaunosios kartos pilietiškumo ir patriotiškumo ugdymu, rezistencijos ir tremties atminimo įamžinimu. Įgyvendinama savo idėjas LPKTS Radviliškio skyrius teikia pirmenybę atminimo įamžinimo bei kultūrinei veiklai. Būstinės adresas Maironio g. 29.

Nuo 1992 m. šiam skyriui vadovauja Staselė Janušonienė. Skyriaus posėdžiai vyksta kartą per mėnesį. Dabar skyrių jungia apie 500 politinių kalinių tremtinių.

Didžiausi lietuvių trėmimai vyko vadovaujantis Maskvoje buvusios Ministrų Tarybos nutarimais. Represijos buvo nukreiptos ne į pavienių žmonių, o į šeimos naikinimą. Sunaikinus išsisas šeimas, turėjo išnykti ir dešimtmečiais kaupia jų patirtis, visuomeninė kultūrinė įtaka. Turėjo išnykti geriausia dalis du dešimtmečius ugdytų profesinių grupių: karininkų, policininkų, mokytojų, žurnalistų ir kt. Iš Radviliškio rajono ištremta 3020 žmonių.

Radviliškietė pačiame miesto centre prie bažnyčios, šalia Kultūros rūmų, gali palankyti Trijų kryžių kompoziciją „Skausmo ir kančios kelias“ Sibiro kankiniams pagerbti, prisiminti. Prie jų minimos valstybinės šventės ir kitos svarbios datos. Žmonės čia tarsi atjaunėja, sustiprėja dvasiškai, kai susijungia malda, eilėraščių posmais, daina.

1995 m. birželio 14-ąją, Gedulo vilties dieną, šalia pastatytų Trijų kryžių pašventintas Skausmo ir kančios kelias – geležinkelio bėgiai, simbolizuojantys į tremtį iš Radviliškio žmones vežusius ešelonus. Mokiniai sunėšė lauko riedulius. Ant jų užrašytos tremtinių pavardės. Rieduliai buvo sudėti

ant bėgių, kurie vaizdavo tremtį, sulaužytus žmonių gyvenimus. Bėgiai sulaužyti, kaip ir ištremtų žmonių likimai.

2001 m. birželio 14 d., minint Gedulo ir vilties dieną bei tremties 60-metį, prie šio simbolinio memorialo buvo pasodintas Vilties ažuoliukas. Iš lauko akmenų sudėta Atminties sienelė – paminklas negrįžusiems iš tolimųjų Sibiro platybių.

1993 m. rugsėjo 20 d. Radviliškyje, prie buvusios NKVD būstinės, pastatytas paminklinis akmuo. Juo pažymėta ir pašventinta vieta, kur buvo kankinami ir niekinami Lietuvos partizanai. Peronas Klaipėdos gatvėje – ši vieta mena ne vieną, o kelis pokario trėmimus. Iš čia radviliškiečiai bei iš kitur suvežti žmonės paliko Tėvynę, sovietams vykdant garsiuosius trėmimus.

Paminklinė lenta ant geležinkelio stoties pastato skirta iš Radviliškio 1941 m., 1944 – 1952 m. ištremtiems Radviliškio bei jo apylinkių gyventojams atminti. Ji įrengta 1994 m. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Radviliškio skyriaus iniciatyva.

Peronas prie šaulių namų (Basanavičiaus g. 1) mena, kad čia stovėjo vagonai, į kuriuos 1941 m. birželio 14-ąją – pirmąją masinių trėmimų Lietuvoje dieną, pradėti „talpinti“ Radviliškio miesto ir apylinkių gyventojai. Iš čia ešelonai pajudėjo į tolimąjį Sibirą. Geležinkelininkų 2012 m. kruopščiai atkurtas trėmimų traukinio vagonas lankytojams primena tremties baisumus, kartu pagerbiami Lietuvos žmonės, be kaltės kentėję, ištvėrę, negrižę iš Sibiro platybių. Vagone parengta ekspozicija.

2008 metais Politinių kalinių ir tremtinių sąjunga Radviliškio skyrius, kartu su asociacija „Tremties vaikai“ parengė projektą „Atraski Tėvo kapą prie Angaros miške...“. Tai buvo ekspedicija į Irkutsko kraštą. Ten buvo ištremta didelė dalis radviliškiečių

Ekspedicijos tikslas – aplankyti tas vietas, kur buvo ištremti mūsų rajono gyventojai, aplankyti ir sutvarkyti lietuvių kapus, susitikti su ten dar tebegyvenančiais lietuviais, viską užfiksuoti vaizdo juostoje ir fotografijose. Ir jau 2008 metais, liepos 10-ąją LPKTS Radviliškio skyriaus moterys: Stasė Janušonienė, Irena Palionienė, Virginija Radzišauskienė ir Šiaulių televizijos operatorius Egidijus Juščius išvyko į Krasnojarsko kraštą ir Irkutsko sritį, kartu į kelionę pasiimdami gimtinės žemės maišelį, pašventintų žvakių, lietuviškos duonos ir mažas trispalves vėliavėles. Ekspedicijos dalyviai kelionę įamžino dokumentiniame filme, o vaizdinę medžiagą parodė rajono visuomenei, regioninės Šiaulių televizijos žiūrovams. Sukurta valandos ir dvidešimties minučių dokumentinė juosta „Tremties vaikai“ (filmo autorius, operatorius Egidijus Juščius).

Stasė Janušonienė, pasakodama apie kelionę, sakė, kad gyvendama tremtyje, vos kelis kartus buvo nuvykusi į rajono centrą ir tik leidus komendantui. Dabar jos požiūris į ten pasilikusius lietuvius, pasikeitė: „Anksčiau nesupratau tokio jų pasirinkimo, dabar jų nebesmerkiu ir kitaip vertinu jų

sudėtingai susiklosčiusį gyvenimą. Sibiras, kurį pamatėme kelionės metu, visai kitoks, negu jį palikome, grįždami į Lietuvą. Ši Rusijos vieta jau visiškai europietiška“. Irena Palionienė teigė, kad to, ką patyrė šioje kelionėje, daugiau niekada nepatirs, nepajaus ir neišgyvens: „Net ekskursijos į pačias egzotiškiausias šalis neužslopins to jausmo, kurį patyriau šioje ekspedicijoje. Gal dėl to, kad tai buvo mano vaikystės kraštas...“

Operatoriui Egidijui Juščiui tai buvo „kūrybinė ir pažintinė kelionė. Jis teigė, kad kūrybinis darbas gal kiek mažino pažintinius krašto pojūčius, tačiau jie – nepakartojami ir įspūdingi.

1990 metais vasarą Radviliškyje gyvenantis Algirdas Kamantauskas organizavo buvusių Karagandos lagerių politinių kalinių ir jų artimųjų žygį į Karlagą ieškoti palaikų tų kankinių, kurie ten žuvo. Su šia 60 žmonių ekspedicija 1990 m. rugpjūčio mėnesį aplankė daug Kazachstano vietovių. Daug kur kalinių laidojimo vietos užpiltos vandeniu ar smėliu. Tačiau pasisekė kai kur aptikti ir kuoliukų su kalinių numeriais, net ir kryželių su užrašytais pavardėmis. Kartu su ekspedicijos dalyviais buvusiose kapavietėse supylė simbolinius smėlio kauburėlius ir paliko kryželius bei atminimo lenteles. Šios ekspedicijos buvo organizuotos tris kartus.

1993 m. kovą radviliškietė susibūrė į chorą „Versmė“, kuriam vadovavo V. Lesickas. Taip daug vargo matę žmonės sudarė bendrą šeimą – buvusių tremtinių mišrų chorą „Versmė“. „Daina mus padėjo iškęsti tremties baisybes, neprarasti vilties, daina mus šildė Sibiro platybėse, daina malšino alkį“, – taip apie choro atsiradimą yra pasakiusi viena iš organizatorių, Radviliškio rajono tremtinių sąjungos pirmininkė ir choristė Stasė Janušonienė. Versmiečiai dalyvavo dviejose pasaulio lietuvių dainų šventėse, penkiose tremtinių dainų šventėse „Leiskit į Tėvynę“, visose šventėse Ariogaloje. Politinių kalinių ir tremtinių choras – aktyvūs valstybinių švenčių Radviliškyje: Vasario 16-osios, Kovo 11-osios, Sausio 13-osios, Birželio 14-osios, Rugpjūčio 23-osios, J. Jaramino ir G. Sakalausko, žuvusių kovoje su bermontininkais, atminimo dienų dalyviai.

Kiekvienais metais choras švenčia Nepriklausomybės atkūrimo dieną. Per šį veržlų 26 metų choro gyvavimo laikotarpį surengta per 300 koncertų. Dalyvauta įvairiuose susitikimuose, mitinguose, bendrauta su jaunimu ir senimu. Bendradarbiauta su Jonavos, Kuršėnų, Mažeikių, Šiaulių ir Naujosios Akmenės choralais ir Karaliaučiaus lietuviais. Radviliškio politinių kalinių ir tremtinių choras „Versmė“ yra išleidęs garso kasetę ir jau tris kompaktines plokšteles. Nuo 2015 metų chorui pradėjo vadovauti R. Gasiūnienė.

Nors daug kas guodžiasi, jog jėgos jau silpsta, nemažai likimo brolių ir sesių iškeliauja Amžinybėn, LPKTS užsibrėžtų tikslų ir darbų virtinė, atrodo, nesibaigia. Ir negali baigtis. Vis glaudžiau bendradarbiaujame su kitomis visuomeninėmis organizacijomis ir jaunąją kartą – juk mus

vienija meilė Lietuvai, jos istorijai, didvyriams. Ir į LPKTS gretas pamažu įsilieja jaunų, neabejingų Tėvynės likimui žmonių.

Pasakojimą užrašė ir informaciją surinko Vladislava Šiaudvytienė, 2016 m.

Lietuvių tremtinių, kalėjusių Irkutsko srityje, susitikimas Radviliškyje. 1991 m. liepos 27 d.

Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos vėliavos šventinimo ceremonija prie kompozicijos „Skausmo ir kančios kelias“. 1992 m.

Tradicinis Karagandoje kalėjusių politinių kalinių ir tremtinių susitikimas ir eisena Radviliškio gatvėmis. 1992 m. rugpjūčio 1 d.

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ
SĄJUNGOS
RADVILIŠKIO SKYRIAUS DELEGATŲ Į SAJUNGOS
KONFERENCIJĄ SĄRAŠAS

1. Vlada Barakauskienė
2. Albina Braslauskienė
3. Kazimiera Butkuvienė
4. Stasė Janušonienė
5. Ona Jurgelienė
6. Adelė Kazlauskaitė
7. Donata Podienienė
8. Paulina Motėčienė
9. Petronėlė Šadauskienė
10. Vytautas Juozapaitis
11. Alfonsas Litinskas
12. Vytautas Mosteika
13. Romualdas Sedleckas
14. Zigmās Šileikis
15. Vytautas Žurauskas

1993. 05. 22 *Stasė* Stasė Janušonienė
Radviliškio skyriaus pirmininkė

*Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Radviliškio skyriaus delegatų į konferenciją sąrašas.
1993 m. gegužės 22 d.*

LPKTS RADVILIŠKIO skyriaus dalyvių , atvykusių
į Rezistencijos dienų minėjimą , 1993 11 6 *Kaune*

Sąrašas

1. Butkuvienė Kazimiera
2. Barakauskienė Vladislava
3. Čijunskas Apolinaras
4. Janušonienė Stasė
5. Litinskas Alfonsas
6. Sadauskienė Petronėlė
7. Šarauškas Bronislavas
8. Antanaitienė Ona
9. Pečiulienė Marija
10. Bekasovienė Ada
11. Plenienė Janina
12. Orpikas Jonas

LPKTS Radviliškio skyriaus pirmininkė
Stasė Janušonienė *[Signature]*

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Radviliškio skyriaus dalyvių, atvykusių į rezistencijos dienų minėjimą Kaune, sąrašas. 1993 m. lapkričio 6 d.

Tremtinis vežes vagonas buvo palydėtas į muziejų Vilniuje. 1994 m.

Žmonės pagerbia vietą, kur stovėjo trėmimų vagonai. 1994 m. birželio 14 d.

*Tremtinių ir politinių kalinių susitikimas su užsienio lietuviais prie Skaismo piramidės Vilniuje.
1994 m. liepos 9 d.*

Kol plazda širdis

1949 metų liepos 7 diena mano gyvenime ypatinga. Ankstyvą tos dienos rytą buvo ištremti į Sibirą tėvai, sesuo.

Nors aš pasilikau Tėvynėje, nuo tos dienos prasidėjo mano klajonės. Areštas, kalėjimas, lageris, tremtis. Likimas mane blaškė po pasaulį iki 1957 metų liepos 28 dienos, kol grįžau į Lietuvą.

Gyvendamas Krekenavoje, buvau išduotas. Pirmiausia patekau į Panevėžio kalėjimą. Vėliu - Kėdainiai, Lukiškės, kur kur buvo išrašytas kelialapis: 15 metų konclagerio ir penkeri - tremties. Vėliau - etapas. Orša, Maskva, Kuibyševas, Novosibirskas, Karaganda, Krasnojarskas, Irkutskas, Bodaibo, Leninsko aukso kasyklos. Ilgas, oi, ilgas kelias nuo gimtinės iki šiaurės pašvaisčių zonos.

Lietuvoje tūkstančiai tokių likimų kaip manasis. Dauguma mūsų, tremtinių, sugrįžo. Pabalę lyg žydintys sodai šiandien mes vaikstome tėviškės takais.

Mūsų rajone įregistruoti 1237 politiniai kaliniai ir tremtiniai. O kiek jų dar bijančių prisipažinti ar nenorinčių būti paženklintais.

Apmaudu, kad tiek mažai mūsų, tremtinių ar politinių kalinių, dalyvauja renginiuose. Nemanau, kad visi ligos prikaustyti prie patalo. Penkti metai, kai Ariogaloje vyksta visų, neseniai vadintų tėvynės išdavikais, susitikimai. Šiomet į šį renginį liepos 7-ąją iš Radviliškio išvyko 31 žmogus. O kur

buvo kiti? Žinoma, ten niekas nedalino premijų, nemokėjo pinigų; važiavo žmonės pasimatyti, susitikti su ešelonų broliais ir sesėmis.

Žiūrint į tremtinių sąrašą, ky-la abejonių, ar tikrai visi užsirašiusieji - tremtiniai, gal kai kurie prisiplakėliai vadina save tremtiniais, kad pasinaudotų suteiktomis lengvatomis.

Perkėlėme iš pelkių partizanų palaikus, jamžinome 60 pavardžių. Stovi didingas paminklas, ir nemažas kapas supiltas prie jo. Kur žuvusiųjų artimieji - broliai ir seserys? Kas rūpinasi, kad ant žuvusiųjų už laisvę kapo amžinai žydėtų gėlės?

Šiomet, minėdami Gedulo ir vilties dieną, prie Trijų kryžių radviliškiečiai sunešė akmenis, paženklintus žuvusiųjų ir mirusiųjų tremtyje vardais. Nešė juos mokinukai. O kur tie, kurie mus trėmė, neleido žmoniškai gyventi sugrįžusiems? Tai jie turėjo sunešti skausmo akmenėlius! Tegul atgailauja, tegul išperka savo kaltę Tėvynei.

Ne vien duona žmogus sotus. Reikalingas ir dvasinis penas. Kviečiu visus 1237 rajono tremtinius ir politinius kalinius dalyvauti visuose renginiuose, prižiūrėti žuvusiųjų už laisvę kapus. Tėvynė suklestės, kai būsime vieningi ir drąsūs.

Minėkime, švėskime ir dalyvaukime visur, kol plazda širdis. Čia ne Vorkuta, Norilskas. Čia Lietuva, mūsų namai.

**Algirdas
KAMANTAUSKAS**

Mūsų kraštas, 1995, liepos 15 d.

SKAUSMO AKMENYS GULA TARP BĖGIŲ

Lygiai keturiolika valanda. Vėjuje pjevėsuoja tautos vėliavos, perrištos gedulo juostomis. Skamba varpai. Prie bažnyčios išsirikiuoja merginos, pasipuošusios tautiniais

livos partizanų artimieji prie Trijų kryžių nešė ir nešė lauko akmenis, ant kurių užrašytos sovietmečių nukentėjusiųjų pavardės. Pirmas akmuo, paženklintas skausmo

rūbais, už jų - šauliai ir tremtiniai su savo vėliavomis. Prasideda Gedulo ir vilties dienos minėjimas. Šiemet jis vyksta neįprastai. Gaudžiant bažnyčios varpams ir Šiaulių dramos teatro aktorei Olitai Dautaraitė skaitant eiles, buvę tremtiniai, politiniai kaliniai, žuvusių Lie-

nus kalinius aukojo šv. Mišias.

Minėjime dalyvavo bei

kalbėjo rajono meras Vytautas Simelis, buvę tremtiniai; mokytojas V. Juozapaitis, P. Motiečienė, K. Volkus, A. Kamantauskas ir kiti.

Kiek tą dieną atnešta skausmo akmenėlių? Pasak kultūros skyriaus

valandos plaukte plaukė. Tremtinių sąjungos pirmininkė S. Stokaite - Janušonienė vedėjo mintį papildė tokiais žodžiais:

- Kaip niekas iki šiol nesuskaiciavo tremty iš bado mirusių ar giriuose žuvusių kovotojų, taip sunku besuskaituoti ir čionai atneštus skausmo akmenėlius.

Seima prie šeimos, kaimas prie kaimo sugulė tą dieną prie Trijų kryžių. Taip miesto centre atsirado naujas paminklinis ansamblis. Tegul jis išlieka per amžius. Rimantas PETRIKAS

Mūsų kraštas, 1995, birželio 17 d.

Šaukote - paminklinis akmuo

Tremtinių ir politinių kalinių sąjungos Šaukoto apylinkės taryba nutarė šio miestelio kapinėse, prie bažnyčios, pastatyti paminklinį akmenį, skirtą tiems, kurie nukentėjo per sovietmetį. Kaip paaiškino tarybos pirmininkė mokytoja Vida Pužaitienė, darbai jau prasidėjo. Paminklinį akmenį numatoma atidengti Gedulo ir vilties dienos - birželio 14-osios proga.

Nemažai Šaukoto apylinkės gyventojų teko Sibiro, koncentracijos stovyklų, partizanų dalia, nemažai jų, kovojusiųjų už laisvę, žuvo. Tikimasi, kad paminklinio akmens atidengimas sukviess kritusiųjų gimines, artimuosius, likusius gyvus tremtinius, politinius kalinius, kurių daug gyvena visame Šiaulių krašte, kurie gal panorės ir padėti šaukotiškių sumanymui.

Toks atminimo, kančių įamžinimas - pirmasis tarybos darbas. Taryba įsikūrė šių metų kovo 11-ąją. Tada tenykščių kultūros namų iniciatyva buvo surengta padėkos diena. Tokia apylinkėje - tradicinė. Šiemet ji buvo skirta tremtiniams, politiniams kaliniams. Štai po to ir sukrusta aktyvesni veiklai.

Parengė Elvyra KOVAITĖ

Mūsų kraštas, 1995, birželio 17 d.

Respublikinis „Norilsko Vyčių“ suvažiavimas Radviliškyje, Gražinos vid. mokykloje (dabar Gražinos pagrindinė mokykla). 1995 m. gegužės 27 d.

Šeduvos parapijos klebonas kanauninkas B. Antanaitis pašventino bėgius, kurie papildė kompoziciją „Skausmo ir kančios kelias“. 1995 m. birželio 14 d.

*LPKTS Radviliškio skyriaus būstinėje apsilankė svečias iš JAV Stasys Tikuišis, kuris padovanojo lietuvišką trispalvę nuo JAV Rokfordo lietuvių klubo narių.
1996 m. rugpjūčio 22 d.*

RADVILIŠKIS

S. Dariaus ir S. Girėno g. 6-13, tel. (8292) 53451

BIRŽELIO 14-OJI - GEDULO IR VILTIES DIENA

Tremties kančios neužsimiršta

Gražina DUNAUSKIENĖ

Pasakojimas apie Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Radviliškio skyriaus pirmininkę Stasę Janušonienę

Gedulo ir vilties diena tremtiniui pabudina sunkius išgyvenimus, slogius prisiminimus, nors ir kaip stengtumėsi nuo to pabėgti, jais savęs nebekamuoti. Stasė Janušonienė ir dabar sėdėjo apsiskleidusi nuo laiko pageltusiomis nuotraukomis, braukė ašaras. Visi anie metai vėl buvo išsiriškę prieš akis, atgaivindami netgi smulkmenas, detales, žodžius...

Tą 1951-ųjų rugsėjo dieną jų sodybą Antanavos vienkiamyje apsupo, liepė sukviesti visą šešių žmonių šeimą ir pasakė tik tiek: "Jūs perkeliami gyventi į kitą Tarybų Sąjungos rajoną". Gal kalti buvo turėti 49 hektarai, motinos žinota tenykdžio pirmininko viena vagystė... Laiko susiruošti davė visai mažai. Drebančiomis rankomis prisikasė bulvių, į laukiančią mašiną krovėsi dar ką, greitosiomis sugriebtą. Motina išleidama atidarė tvarto duris - gal vis pas ką prisiglaus išbėgę gyvuliai. Tą minutę nė nenujautė, kaip tokiu poelgiu pagelbės tolybėn nutremtai savo šeimai. Viena telyčia tada nuklydo pas kaimymus. Šie, jausdami savotišką skola, siuntė į Sibirą gyvulio šeiminkams lašinių ir padėjo išlikti per pusbudę pirmąją žiemą svetur.

Radviliškio geležinkelio stotis, mažutis prekinio traukinio vagonas, gultai... Kartu su kellomis kitomis radviliškėčių šeimomis jie buvo iš tų

tremiamųjų, kurių net gamtiniamis reikalams neišleisdavo lauk. Todėl kai po dviejų savaitių kelionės išlipo Irkutsko srityje, Zalary stotyje, nelabai ir vaikščioti bemokėjo. "Suvežė į Kultūros namus, ir prasidėjo tikras vergų turgus: atvykę iš kolūkių rinkosi sveikesnius, darbingus, turinčius mažiau vaikų. Per šlapdriabą nudangino į Troicko kaimą, su šešiomis šeimomis apgyvendino viename namely. Taip ašarose ir nežinioje prasidėjo mūsų, tremtinių, gyvenimas", - pasakoja Stasė Stuokaitė-Janušonienė.

Tėvai buvo senyvi, tad juos paliko ramybėje, o seserį, brolių ir ją, nors tik trylikametę, tuoj pat išvarė į darbus. Per metus už darbdarinius tremtiniai tegaudavo po 50-60 kilogramų grūdų, pinigų - irgi ašaros. Gyvenk kaip nori... Ir vis tiek, pasak pašnekovės, lietuvis yra lietuvis - kur bebūtų, jis lieka doras, sąžiningas. Kitaip dirbti nemokėjo ir ten.

Tačiau gal labiau už nepriteklių nuo pat pradžių slėgė tėviškės ilgesys. Kai tik atvažiuo, jų, kaip ir kitų, šeimos galva - tėtis - privalėjo pasirašyti raštą, kad atvyko čia dirbti, gyventi ir mirti... Vadinasi, turėjai palaidoti net viltį kada nors grįžti Lietuvon. Bet nenustojo jos, kurstydamo ir susiję draugen su kitais lietuviais.

Su didžiausia širdgėla išlydėdavo, kai išmušdavo jų paskutinės kelionės valanda. Ketvirtasis į mažas "Iltovcu"

kapinaites kaime atgulė Stasės tėvas. Visų keturių lietuvių tremtinių palaikus iš ten prieš šešerius metus išsivežė artimieji, perlaidojo gimtinės žemėje.

1958 metais iš svetimų platybių sugrįžo namo. Neberado sodybos, glaustėsi pas gimines. Motina taip ir mirė, nesulaukusi dienos, kada jai bus leista rajone užsiregistruoti. "Kad ir neregistruota, bile tik tėviškėje", - sakydavusi. Nelengvai sekėsi ir jos atžaloms.

Bet laikas pamažėl viską keitė, dėlėjo į vietą.

Prasidėjus Atgimimui, Stasė Janušonienė klausėsi vilniškių paskaitos apie partizaninio judėjimo veiklą, suvažiavimus rajone. Sakosi net pyktelėjusi: jie ten, sostinėje, apie mus daugiau žino, negu mes čia būdami... Tada ir kilo jai mintis įamžinti rajone partizanų vietas. Išrinkta Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Radviliškio skyriaus pirmininkė, aktyviai ėmėsi tai įgyvendinti. Paminkliniai akmenys partizanams iškilo Mažuolių miške, Petrėčio, Sąjū, Pocevičiaus sodybose, Amalijos kryžkelėje, partizanų palaikų iškasimo vietose - Vingėliškių pelkėje, Antaniškiuose, kitur. Radviliškyje įrengtas Skausmo ir kančių kelias, grįstas iš buvusių tremtinių sodybų, gimtųjų laukų suvežtais akmenėliais. Tarp jų savąj

padėjo ir Stasė Janušonienė.

Kitas pirmininkės veiklos tikslas buvo suburti tremtinių chorą, ir jis Radviliškyje yra. Neretai įvairiomis progomis radviliškėčiai klausosi jo, dabar vadovaujamo Zenonos Zakienės, darnių, ilgesingų dainų. Jau ir šiemet per dešimt koncertų rajone surengta.

Sąjungos skyrius, kuriame registruota 1300 narių, puoselėja dar nemažai sumanymų. Jo pirmininkė dažnai pamatysi su savivaldybės vadovais aptarinėjančią naujas idėjas, darbus.

"Reikia, kad su mumis, vienas po kito netrukus išeisiančiais, nesibaigtų tremties kančių atminimas. Jį turime palikti, įamžinti kitoms kartoms. Jaučiame pareigą suspėti visą tai padaryti", - tai jos mintys.

Raimundo RAGAIŠIO nuotr.

Šiaulių kraštas, 1996, birželio 13 d.

*Radviliškio skyriaus politinių kalinių ir tremtinių ataskaitinis susirinkimas.
1997 m. kovo 15 d.*

Minėjimas, skirtas Gedulo ir vilties dienai. 1997 m. birželio 14 d.

Buvęs politinis kalinys V. Mosteika perduoda pašventintą fakelą jaunesiems sportininkams, pasirengusiems nunešti ugnį į Dubysos slėnyje vykusią VIII Tradicinę Lietuvos tremtinių ir pasipriešinimo dalyvių šventę. 1998 m. rugpjūčio 12 d.

LPKTS Radviliškio skyriaus Tarybos nariai. 1998 m. vasario 21 d.

Gedulo ir vilties dieną Radviliškyje

Iš dangaus krentantys lietaus lašai tamsia spalva nudažė šaligatvius, asfaltą, sudrėkino žolę ir medžių lapus. Pasibaigė šv. Mišios, ir prie Trijų kryžių paminklo susirinko iš bažnyčios išėję tremtiniai, politiniai kaliniai, rezistencijos dalyviai. Iš-

sirikiavo šauliai su nuleistomis vėliavomis, perristomis juodu kaspinu. Prasidėjo mitingas, skirtas Gedulo ir vilties dienai paminėti. Lietuvos Tremtinių sąjungos Radviliškio skyriaus pirmininkė Stasė Janušonienė paminėjo Sąjūdžio 10 - metį ir pabrėžė,

kad "santarvės Lietuvoje nebus tol, kol aukos prievarta turės bičiuliautis su budeliais. Materialinę žalą galima atlyginti, tačiau kas atlygins moralinę". Skamba eilės, dainuoja tremtinių choras, nuščiūva smalsuoliai kitoje gatvės pusėje.

Kalba buvęs tremtinys Vytautas Juozapaitis. Nugalėjęs susijaudinimą jis padėkojo Seimo nariui M. Briedžiui ir rajono pareigūnams, savo apsilankymu pagerbusiems susirinkusius į minėjimą. Prisiminė pirmąjį minėjimą prie Klaipėdos gatvelėje esančios geležinkelio rampos. "Gatvėje ir eise-noje tuomet buvo tūkstančiai žmonių, šįkart - tik 300. Gal kas kaltina mus dėl dabartinio sunkaus gyvenimo. Aš paskaičiau, kad 1940 - 1958 me-tais žuvo, pasitraukė, negrįžo iš tremties per milijoną žmonių. Vienas žmogus per gyvenimą sukuria vertybių už 100 tūkst. dolerių. Padauginkime iš milijono. Pageidautina, kad žiniasklaidos atstovai niekada nepamirštų šios dienos ir visada primintų (ne-duok, Dieve, dar kartą)".

Prie paminklo padedami krepšeliai su gelėmis, uždegamos žvakutės. Liaunasi lijęs lietus, pro debesis švysteli saulė.

Mitingas, skirtas Gedulo ir vilties dienai, baigėsi. Šešiolikta valandą, laisvalaikio studijoje "Lituanika" buvo demonstruojamas videofilmas, primenantis ankstesnių metų Gedulo ir vilties dienos minėjimus. Salėje

Seimo narys Mindaugas Briedis (viduryje), rajono meras Vytautas Šimelis (dešinėje), Radviliškio miesto seniūnas Leonas Grigaliūnas (kairėje)

Gatvės sargyba

susirinko beveik visi dalyvavę mitinge. Žiūrimi jau istorija tapę kadrai. Videoseanso pabaigoje rajono savivaldybės Kultūros skyriaus vedėjas Augenijus Jurgauskas pasakė, kad šis filmas įeis į šešių dalių filmą apie Radviliškio istoriją. Pasiūlė susirinkusiems drauge pasitarti, kaip geriau įamžinti žuvusių partizanų, tremtinių ir politinių kalinių atminimą. Pasidalino mintimis dėl Lietuvos kariuomenės pergales prieš bermontininkus įamžinimo. Atsakė į susirinkusių klausimus ir pakvietė visus aktyviai dalyvauti numatomuose renginiuose.

Vytautas MIKALAUSKAS
Rimanto PETRIKO nuotraukos

Mūsų kraštas, 1998, birželio 17 d.

Radviliškėčiai tremtiniai – Tremtinių ir pasipriešinimo dalyvių šventėje Ariogaloje. 1998 m. rugpjūčio 8 d.

Choro „Versmė“ dalyviai po koncerto bažnyčioje išeina prie kompozicijos „Skausmo ir vilties kelias“. 1999 m. birželio 14 d.

Politinių kalinių ir tremtinių choras „Versmė“ repetacijos metu prieš chorų šventę, kuri vyko Vilniuje, Kalnų parke. 1993 m. birželio 11 d. Nuotr. R. Petriko

TREMTINIŲ "DAINŲ IR POEZIJOS" ŠVENTĖS DAINŲ

R E P E R T U A R A S

1. Už viską pasauly	(žodžiai ir muz. Paulavičiaus)
2. Žemėj Lietuvos	
3. Brangiausios spalvos	
4. Draugystės maršas	
5. Leiskit į tėvynę	(l.d.)
6. Marija, Marija	(žodžiai Maironio)
7. Užaugau Lietuvoj	(l.d.)
8. Kad ne auksinės vasaros	
9. Mažam kambarėly	
10. Daug, daug dainelių	
11. Ypatingai	(žodžiai Brazdžionio muzika A. Paulavičiaus)
12. Ulomai, Ulomai	

Politinių kalinių ir tremtinių choro dainų repertuaras

Tremtinių choras susikūrė 1993 m. vasario 24 d.
Vadovas Vaidotas Lesiekas
1993 m. birželio 13 d. jie jau dalyvavo tremtinių ir
politinių kalinių dainų ir poezijos šventėje „Leiskit į Tėvynę“
kuri vyko Vilniuje kalnų parke.

- Choristai:
1. Antanaitienė Adelė
 2. Barakauskienė Vlada
 3. Bružienė Lionė
 4. Butkuvienė Kazimiera
 5. Baranouskienė Angelė
 6. Česnakienė Genovaitė
 7. Čijunskas Polinaras
 8. Gedgaudas Vytautas
 9. Janušonienė Stasė
 10. Juozapaitienė Irena
 11. Litinskas Alfonsas
 12. Narsutienė Marytė
 13. Motkus Balys
 14. Poškus Julius
 15. Plungė Romualdas
 16. Plungienė Aleksandra
 17. Plungytė Aurelija
 18. Placinskis Jonas
 19. Sermontienė Janina
 20. Sadauskienė Petronilė
 21. Sedelskienė Ona
 22. Sadeika Albinas
 23. Vaičekauskienė Regina
 24. Vargonienė Elena

Politinių kalinių ir tremtinių choro sąrašas. 1993 m. vasario 24 d.

Politinių kalinių ir tremtinių Dainų ir poezijos šventės „Leiskit į Tėvynę“ emblema. 1995 m.

*Radviliškio PKTS choro dainininkai prie Kunigaikščio Vytauto Didžiojo paminklo Burbiškio parke.
1995 m. rugsėjo 9 d.*

*Politinių kalinių ir tremtinių choras Nepriklausomybės atkūrimo dienos minėjime (vadovė Z.
Zakienė). 1996 m. kovo 11 d.*

Politinių kalinių ir tremtinių choro dalyviai (vadovė Zenona Zakienė) kartu su mokiniais koncertavo Aukštelkų mokykloje. 1997 m. vasario 14 d.

Politinių kalinių ir tremtinių choras „Versmė“. 1997 m. gegužės 22 d.

Radviliškėčių choristų viešnagė Klaipėdoje. 1997 m. liepos 21 d.

Choro „Versmė“ 5-erių metų jubiliejus. Scenoje – miesto choras, choras „Versmė“ ir tremtinių choras iš Jonavos. 1998 m. gegužės 16 d.

“Versmė” dainuoja tremties kančias

Antanas BARONAS

Radviliškio politinių kalinių ir tremtinių chorui “Versmė” sukanka penkeri metai. Jo dalyviai - žmonės, patyrę daug skaudžių išgyvenimų, kuriuos išsako ir savo dainomis. Viena tokių - seniai dainuojanti choro seniūnė Vlada Rakštytė-Barakauskienė.

Pasiruošti padėjo kareivis

Kaip pasakoja buvusi tremtinė, 1948 metų gegužės 22-oji jų šeimai įsiminė visam gyvenimui. Tą rytą iš kieman atvažiavusio sunkvežimio išsoko kareiviai, apsupo sodybą. Karininkas su ginkluotais pagalbininkais tėvą (motina jau buvo mirusi) nusivedė į virtuvę, pasodino už stalo ir perskaitė šeimos tremties aktą. Jis baigėsi tokiais įpareigojimais: per dvi valandas tėvas ir keturi vaikai privalo pasiręngti išvežimui, leidžiama pasiimti tiek maisto ir rūbų, kiek tilps į du maišus...

“Mirtinai išsigandome, nežinojome, nuo ko pradėti. Tėtį saugojo kareivis, kuris neleido jam pajudėti iš vietos.” - prisimena Vlada. Kai ji, tėvo paliepta, su seserimi nuskubėjo į klėtį krauti maisto, ten atėjo ir jaunas kareivėlis. Pasipasakojo, kad yra latvis, ir geranoriškai pasiūlė padėti. Krovė patalynės, rūbų, indų ir kita vis pridurdamas, kad viskas labai pravers tremtyje. Ir tai buvo šventa tiesa: tremtyje šeima šimtus kartų prisiminė jo išmintingus patarimus.

Darbininkas Antanas rizikavo

Pasak Vlados, nebaigus pasiruošimo darbų, karininkas įsakė šeimai rikiuotis prie sunkvežimio, lipiti į jį ir sėstis ant savų maišų. Tėviškė vis tolo, o širdyje netilpo skausmas, neviltis ir gailestis...

Joniškyje šeimą sutalpino į vagoną, paskui ten pat - dar keliolika kitų. Daugiausia tai buvo žemdirbiai. Klykė keli kūdikiai, sunkiai aimanavo merdėjantys seneliai. Stoties perone vis daugėjo palydinčių žmonių, jie ieškojo savo artimųjų, pažįstamų, kad ką nors svarbaus pasakytų ar įduotų. “Pradėjus temti, išgirdome: “Rakščių šeimyna, atsiliepkit!” Iš balso pažinome dėdės šeimoje buvusį darbininką Antaną Jasinauską. Teko daug kartų su juo padirbėti, bet tada neižvelgėme, kad jo krūtineje plaka tokia gera širdis”, - ir dabar jaudindamasi kalba Vlada. Pasirodo, kai išvežė Rakščius, tas žmogus susirado arklių, į vežimą sukrovė jų kieme paliktus reikalingus daiktus. Atvežęs į stotį, perdavė šeimai. Nebojo vargo, rizikos...

“Daug skaudžių išgyvenimų vėliau teko mums patirti. Tačiau gaivinančiu prisiminimu vis iškildavo tokie žmonės, kaip anas kareivėlis ir darbininkas Antanas. Jiems savo širdyse visą laiką nešiojame padėką ir nuoširdžią pagarbą, juos vadiname žemės gelėmis. Jų pagalba Sibire išgelbėjo mūsų gyvybę: daiktai buvo iškeisti į maistą, apgynė nuo bado”, - pasakojo Vlada Rakštytė-Barakauskienė.

Šiaulių kraštas, 1998, kovo 18 d.

Rajono savivaldybės meras Vytautas Simelis sveikina LPKTS Radviliškio skyriaus pirmininkę Stasę Janušonienę už tai, kad tremtiniai turi tokį puikų chorą. 1998 m. gegužės 16 d.

Gedulo ir vilties dienos paminėjimas. 1999 m. birželio 14 d.

Choro „Versmė“ 10-ies metų jubiliejus. Scenoje – choras „Versmė“, viduryje – Rajono savivaldybės Kultūros skyriaus vedėjas Augenijus Jurgauskas. 2001 m.

Choras „Vermė“ dalyvavo tradicinėje rajono meno šventėje Antaniškių parke. 2001 m. gegužės 26 d.

Juodojo kaspino dieną tremtiniai aplankė partizanų žuvimo vietas. 2002 m. rugpjūčio 23 d.

Pagerbti mūšyje su bermontininkais žuvę Lietuvos kariuomenės savanoriai: eilinis Jonas Jaraminas ir jaunesnysis puskarininkis Gracijonas Sakalauskas. 2006 m.

Radviliškyje surengta tremties įvykių rekonstrukcija. 2013 m. birželio 14 d.

Šaltiniai ir literatūra

Kai skausmu aidėjo širdys. Sudarytojos: Irena Birutė Žmoginienė, Regina Vaitkevičienė. Baisogala, 2014, 91 p. ISBN 978-9955-928-97-3.

Lankytinos vietos [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.inforadviliskis.lt/lankytinos-vietos/test/>

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) Radviliškio skyriaus veikla. Sudarė Vlada Šiaudvytienė. Radviliškis, 2016.

Pasventinti kryžiai mini skaudžiausią tautos istoriją [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.radviliskionaujienos.lt/pasventinti-kryziai-mini-skaudziausia-tautos-istorija-4112>

Radviliškio rajono buvusių tremtinių ir politinių kalinių veiklos kronika: 1989–1993, 1994–1997, 1998–2000, 2001–2006. Sudarė Vlada Barakauskienė. Radviliškis.

Tremčių stotelės Radviliškyje: [lankstinukas]. Išleido Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka ir Radviliškio turizmo informacijos centras, 2013.

Tremties kasdienybė [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.9fortomuziejus.lt/tremties-kasdienybe/>

Tremtiniai – gyvi eksponatai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.radviliskionaujienos.lt/tremtiniai-gyvi-eksponatai-931>

Aplanką-fotoalbumą sudarė Daiva Paulauskienė, Jūratė Žemaitienė, Rūta Ruseckienė, Vladislava Šiaudvytienė

Redagavo Lina Abromavičienė

Maketavo Greta Simonavičienė

Įrišo Aurelijus Balčiūnas

Darbe panaudotos Rimanto Petriko, Radviliškio viešosios bibliotekos, Radviliškio Turizmo informacijos centro nuotraukos

Aplankas-fotoalbumas saugomas Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos Kraštotyros-leidybos skyriuje (1 egz.)